

УДК: 630*5

МІЖНАРОДНІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОМУ ВЕДЕННЮ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Л.В. Полякова, кандидат сільськогосподарських наук
Державне агентство лісових ресурсів України

Проаналізовані основні напрямки міжнародної підтримки сталого ведення лісового господарства із зазначенням основних джерел фінансування з особливою увагою на можливостях програми зменшення вуглецевих емісій від знелісення та деградації лісів в країнах, що розвиваються. Окреслені перспективи отримання фінансової підтримки сталого ведення лісового господарства для України.

Ключові слова: стале ведення лісового господарства, фінансова підтримка, плата за екосистемні послуги, REDD.

У 2007 році Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП) у своїй резолюції 2007/40 схвалила розглянутий на сьомій сесії Форуму ООН з лісів (ФЛООН) інструмент для всіх типів лісів, що не має обов'язкової юридичної сили, спрямований на посилення вкладу лісового господарства в досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей розвитку та забезпечення основи національних заходів та міжнародного співробітництва. Питання збільшення обсягу фінансової підтримки сталому веденню лісового господарства та мобілізації для цього додаткових ресурсів визнано однією з чотирьох глобальних цілей поряд з запобіганням знелісенню, покращенням якості життя населення, що залежить від лісу, та збільшенням обсягу охоронних лісових територій [5].

Ведення сталого лісового господарства є менш прибутковим, ніж застосування виснажливих методів, оскільки воно вимагає великих інвестицій і операційних витрат. Отже, для ведення сталого лісового господарства необхідне зовнішнє фінансування. Ведення лісового господарства може бути самоокупним лише за умови, що хто отримує блага, також платитимуть за це відповідну ціну (або компенсацію). Відсутність регламентації з боку суспільства або компенсації за суспільні блага є потужним стимулом для застосування виснажливих методів господарювання, що призводять до деградації лісу і знелісення.

Нині можна виокремити п'ять основних джерел фінансування ведення лісового господарства [2]:

Підтримка на рівні держави. Проблеми в наданні державної підтримки на ведення лісового господарства зазнають у першу чергу країни з невисоким рівнем лісистості, тобто країни для яких лісове господарство не є

пріоритетним видом діяльності. Крім того державної підтримки потребує не лише саме стале ведення лісового господарства, а й створення лісової інфраструктури.

Приватні інвестиції. Приватні інвестиції є потужним джерелом фінансування, але в більшості випадків без відповідних гарантій воно не сприяє сталому веденню лісового господарства, особливо там, де це є необхідним.

Плата за екосистемні послуги. Цей механізм є новим, але досить потужним. Мається на увазі компенсації за втрати лісогосподарського виробництва при виділенні заповідників, національних парків та інших природоохоронних територій, плата за збереження біорізноманіття, секвестрацію вуглецю, регулювання водних ресурсів, туризм, тощо [1]. Механізм плати за екосистемні послуги ефективно запрацює лише за умови створення відповідних законодавчих та інституційних рамок, підвищення сприйняття необхідності впровадження цього механізму серед суспільства та владних структур. Крім того необхідно враховувати можливість транскордонної екологічної кооперації та отримання плати за екосистемні послуги в міжнародному/регіональному контексті.

Нині необхідна суттєва підтримка щодо оцінки реальних можливостей механізму узагальнення інформації з теорії та практики впровадження плати за екосистемні послуги з наведенням успішних прикладів. Наприклад, за даними IPCC тепер в галузі лісового господарства зареєстровано та виконується 14 проектів за механізмом чистого розвитку (МЧР) та лише два проекти спільного впровадження (СВ), крім того існує певна кількість проектів, які виконуються за схемою зелених інвестицій. Особливі перспективи має фінансування поглинання вуглецю в рамках питань зміни клімату та виконання Кіотського протоколу з огляду на рішення в грудні 2007 р. 13-ї конференції сторін на Балі, в Індонезії, згідно з яким протидія знелісенню (зменшення вуглецевих емісій від знелісення та деградації лісів у країнах, що розвиваються – REDD) буде важливою частиною міжнародних домовленостей після 2012 р., що також закріплено в Копенгагенській угоді в 2009 р. з наголосом на інші аспекти сталого ведення лісового господарства (REDD+), оскільки доведено, що значна частина викидів вуглецю в атмосферу також пов'язана з лісовими пожежами, проведенням деструктивних, у тому числі нелегальних рубок, тощо. В Копенгагенській угоді вказано, що на зазначені вище цілі очікується залучення 30 млрд. дол. США інвестицій у 2010-2012 рр. та мобілізація коштів у розмірі 100 млрд. дол. США в рік до 2020 року [3]. Взагалі програма REDD заснована в партнерстві Сільськогосподарської та продовольчої організації ООН (FAO), Програми розвитку ООН (UNDP) та Екологічної програми ООН (UNEP) і нині її фонд має 74,3 млрд. дол. США, а основними донорами є Данія, Іспанія та Норвегія. Сім проектів,

спрямовані на запобігання знелісенню та деградації лісів, вже тепер отримали схвалення. Австралія, Франція, Японія, Норвегія, Великобританія і США підтвердили свою позицію, висловлену в грудні 2009 р. щодо надання 3,5 млрд. дол. США програмі REDD+. Німеччина, Словенія, Іспанія та Європейська комісія приєднались до першої групи донорів та розглядають можливість виділення ще 1 млрд. дол. США. Були визначені представники десяти розвинутих країн, і країн, що розвиваються, які будуть представляти наглядовий комітет REDD+. Серед його перших завдань буде визначення процедури справедливого розподілу фінансування серед лісових країн, у тому числі Бразилії, Конго, Індонезії і цілого ряду невеликих тропічних країн. Але структура REDD+ та його механізми ще не відпрацьовані [6].

При використанні механізмів Кіотського протоколу необхідно враховувати, що спрямованість лише на отримання інвестицій з огляду на поширення поглинання вуглецю може змінити напрям ведення лісового господарства зі шкодою іншим товарам та послугам.

Філантропічні та благодійні внески. За дослідженнями експертів лише 6% благодійних внесків надходить на фінансування екологічних питань. Проте можливість отримання цієї допомоги державному сектору низька. Збільшення обсягів філантропічних та благодійних внесків потребує ефективної програми збору коштів, але без гарантії успіху особливо в умовах кризи. Добродійність може бути важливим доповненням, але, звичайно, не заміною державному фінансуванню.

Офіційна допомога за метою розвитку. Точних даних щодо офіційної допомоги на розвиток лісових програм немає. За оцінками експертів нині міжнародні інвестиції в лісовий сектор становлять 1,9 млрд. дол. США на рік, з них 500 млн. дол. США в лісову промисловість. Для порівняння: в Китаї в 2003 році фінансування державного лісового господарства дорівнювало 4,2 млрд. дол. США. Вважається, що 95% міжнародної допомоги для лісового господарства надають дев'ять країн та організацій донорів: Японія, Німеччина, ЄС, Нідерланди, Швейцарія, США, Сполучене Королівство, Франція та Фінляндія. Дві третини міжнародної фінансової допомоги надходить до країн Азії, 20% припадає на країни Африки і 11% - на країни Латинської Америки, а на країни Європи та Океанії - менше 4%. Основними країнами-бенефіціарами є Індія, Китай та В'єтнам. Разом з Індонезією, Камеруном, Танзанією, Болівією, Бразилією, Колумбією та Гондурасом вони отримують дві третини загального обсягу інвестицій.

На сайті партнерського співробітництва щодо лісів є посилання на 800 фінансових джерел, залучення яких можливе для отримання фінансової підтримки сталому веденню лісового господарства. Основними фінансовими донорами є такі міжнародні організації:

Група Світового банку. В цілому інвестиції банку спрямовуються на автономні проекти з лісового господарства та проекти, що мають лісові компоненти. Ці проекти в основному стосуються збереження біологічного різноманіття, скорочення масштабів і рівня бідності, розвитку сільських регіонів, енергетики і раціонального використання природних ресурсів. Фінансування банку охоплює широке коло елементів в контексті реалізації національних заходів, оскільки сфера його інтересів зазвичай достатньо велика, а проекти мають значні масштаби та обсяг фінансування.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК), що є підрозділом банку, співпрацює з приватним сектором, сприяє стійким інвестиціям у приватний сектор для стимулювання економічного розвитку і скорочення масштабів бідності.

Враховуючи позитивний досвід існування Біокарбонного фонду Світовий банк заснував фонд лісового вуглецевого партнерства, що проведе тестування заохочуючих виплат у 20 пілотних країнах.

Банк має в своєму розпорядженні також чотири партнерські програми або фонди для розширення реалізації своєї Стратегії в області лісових ресурсів: Союз Світового банку і Фонду дикої природи для збереження і стійкого використання лісових ресурсів; Програма з лісових ресурсів; Правозастосування і управління лісами (ФЛЕГ) та Фонд партнерської співпраці з охорони найважливіших екосистем. Банк вважає, що ці партнерські об'єднання сприяють реалізації його стратегії в області лісових ресурсів.

Продовольча і сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй (ФАО) підтримує в основному активну участь зацікавлених сторін на рині країни в розробці і виконанні національних програм в області лісового господарства, формулюванні лісової політики, розробці нових юридичних, податкових та інституційних документів.

Глобальний екологічний фонд (ГЕФ) фінансує виконання екологічних заходів і є єдиним фондом фінансування виконання ряду конвенцій. У 2007 р. Рада ГЕФ затвердила Програму щодо ведення сталого лісового господарства для виокремлення пріоритетів для подальшого фінансування. Головними з них є: стале фінансування систем охоронних територій на національному рівні; зміцнення мережі охоронних територій; зміцнення політичних рамок обліку біорізноманіття в основних напрямках діяльності; стимулювання ринків товарів і послуг на основі біорізноманіття; підтримка ведення сталого лісового господарства в ширших масштабах; сприяння стійкому виробництву біомаси; профілактика, контроль розповсюдження інвазивних видів та управління ними; управління землекористуванням зміною землекористування і лісового господарства як засобу захисту запасів вуглецю і зменшення викидів парникових газів. Впродовж 2010-2014 рр. ГЕФ планує розширення діяльності з фінансування лісгосподарської діяльності за рахунок спеціальної програми інвестування в екологічно стійке лісоуправління та програму REDD+.

Міжнародна організація з тропічної деревини. Міжнародна угода з тропічної деревини є обов'язковим документом, що має юридичну силу і забезпечує механізми фінансування для сталого використання тропічних лісів.

З 2007 р. за ініціативи Форуму ООН з лісів відбувається пошук шляхів мобілізації існуючих та додаткових джерел фінансування сталого ведення лісового господарства. Нині шляхом міждержавних переговорів з цього питання не знайдено одностайної думки щодо напрямку подальшої діяльності. З одного боку делегати з африканського континенту наполягають на створенні глобального фонду, тоді як країни донори займають досить стриману позицію щодо доцільності цього кроку і пропонують удосконалювати існуючі механізми міжнародної фінансової допомоги.

Відповідно до резолюції спеціальної 9 сесії ФЛООН від 30.11.2009 р. розпочато запровадження механізму сприяння удосконаленню існуючого механізму фінансування та створено групу спеціалістів відкритого складу для обговорення подальших дій і напрямів діяльності. Розроблені та презентовані на 9-й сесії ФЛООН пропозиції щодо міжсесійних дій та заходів, у тому числі проведення ряду досліджень і аналізів, пов'язаних з фінансуванням лісового господарства, техніко-економічного обґрунтування за варіантами його фінансування та неофіційних консультацій тощо [4].

Висновок. Існуючі джерела фінансування для підтримки сталого ведення лісового господарства фрагментовані і жоден фонд/механізм не охоплює весь комплекс заходів, зумовлених для всіх лісів документом, що не має обов'язкової юридичної сили. Крім того існує дублювання діяльності та непродуктивна конкуренція між різними фондами. В більшості випадків складні вимоги фінансової звітності донорів знижують ефективність отримання допомоги.

За розрахунками експертів загальна потреба в коштах для запобігання знелісненню та деградації лісів оцінюється в 20 млрд. дол. США в рік, без витрат на лісовідновлення та лісорозведення. Сьогоднішній рівень міжнародної фінансової допомоги у 1,9 млрд. дол. США не достатній і вона не завжди відповідає національним пріоритетам, тому необхідне дослідження щодо їх картування. Нині існують проблеми в отриманні міжнародної допомоги від країн з невеликою лісистістю, малих за розміром та острівних держав, а також для відновлення деградованих лісів і земель, лісовідновлення та лісорозведення на затоплених територіях. Особливо це стосується природних тропічних лісів.

Значна частина інвестицій припадає на недержавні організації, а державний сектор економіки в більшості випадків не має змоги отримати додаткову фінансову підтримку. В цьому зв'язку країни повні ефективно координувати проекти технічної допомоги як було вказано в Паризькій декларації 2005 р. щодо підвищення ефективності зовнішньої та координації

міжнародної допомоги з національними програмами розвитку і стратегіями фінансування.

Складність отримання міжнародної фінансової допомоги для України пояснюється тим, що вона має статус країни з ринковою економікою і частина механізмів, які діють для країн, що розвиваються, для неї вже не прийнятні. Європейська інтеграція України відкриває можливості фінансової підтримки з боку Єврокомісії та різноманітних євро інтеграційних механізмів (G2G, TAIEХ, Twinning, SIGMA, тощо). Але ця допомога в основному методичного характеру й у більшості випадків не дозволяє вирішувати нагальні потреби сталого лісоуправління. Із врахуванням певних обмежень (спрямованість, процедура погодження, тощо) ширші можливості надає використання гнучких механізмів Кіотського протоколу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Марчук Ю. М. Проблеми сталого розвитку лісового господарства у контексті міжнародних зобов'язань України / Ю. М. Марчук // Суспільно - політичні та соціально-економічні процеси в регіонах –2009. – № 5 (79). – С. 385-396.
2. Полякова Л. Концепція розробки добровільного фінансового механізму / Л.Полякова // Лісовий і мисливський журнал – 2008 №6. –С. 8–9.
3. Copenhagen Accord [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://unfccc.int/home/items/5262.php>
4. Means of implementation for sustainable forest management [Електронний ресурс]/ Report of the Secretary-General – Режим доступу до звіту: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/601/91/PDF/N1060191.pdf?OpenElement>
5. Non-legally binding instrument on all types of forests [Електронний ресурс] / Resolution adopted by the General Assembly – Режим доступу до інструменту: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/469/65/PDF/N0746965.pdf?OpenElement>
6. Strategies to mobilize resources from all sources to support the implementation of sustainable forest management, the achievement of the global objectives on forests and the implementation of the non-legally binding instrument on all types of forests, including, inter alia, strengthening and improving access to funds and establishing a voluntary global forest fund [Електронний ресурс] / Note by the Secretariat – Режим доступу до звіту: <http://daccess-ods.un.org/TMP/8396979.html>

INTERNATIONAL PROBLEMS OF PROVIDING FINANCIAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE FOREST MANAGEMENT Poliakova L.V., PhD

It is analyzed the main directions of international support for sustainable forest management with indication of the main sources for financing with special attention for REDD and REDD+ program. It is described perspectives of receiving financial support for sustainable forest management in Ukraine.

Key words: sustainable forest management, financial support, payment for ecosystem services, REDD

Полякова Л.В., канд. с.-г. наук

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОКАЗАНИЯ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ СТАБИЛЬНОМУ ВЕДЕНИЮ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА

Проанализированы основные направления международной поддержки устойчивого ведения лесного хозяйства с указанием основных источников финансирования с особым акцентом на возможностях программы REDD и REDD +. Обозначены перспективы получения финансовой поддержки стабильного ведения лесного хозяйства для Украины.

Ключевые слова: стабильного ведение лесного хозяйства, финансовая поддержка, плата за экосистемные услуги, REDD.